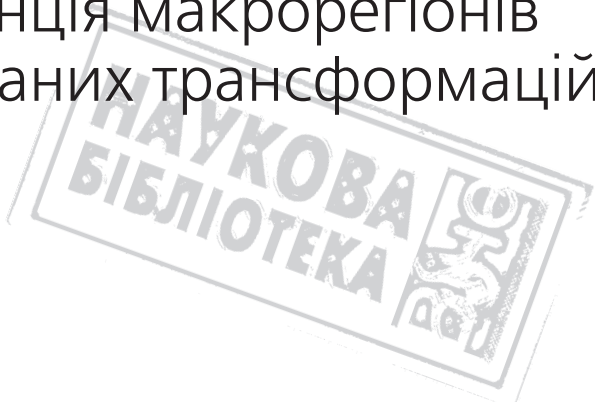

Стратегічна конкуренція макрорегіонів і стимулювання бажаних трансформацій

Володимир ШЕДЯКОВ,
доктор соціологічних наук,
головний науковий співробітник
Національного інституту стратегічних
досліджень

30

Умови переходу в глобальному масштабі від кризи до рецесії посилюють різноманітні форми гіперконкуренції. У цих умовах забезпечення сталого розвитку передбачає досягнення прогресивної структури економіки, гідної спеціалізації в міжнародній системі поділу праці.

Глобалізація неминуче породжує та підсилює регіоналізацію, яка закріплює специфічну систему соціальних символів і міфів, певних «культурних координат» кожної людини як людини соціальної. Ці умови додатково збагачують процеси виконання завдань забезпечення розвитку та безпеки [1–3]. Для успіху модернізації, зміцнення безпеки та реалізації ідеології конкурентного виграшу нині вже була додатково продемонстрована визначна роль інноваційної інфраструктури, створення «економіки знань».

Ще з часів давньокитайських стратега, візантійських роздумів та розробок Н. Макіавеллі наголошували, що «безпека у світі незалежних політичних утворень може ґрунтуватися або на слабкості суперників ..., або на власній силі. ...Якщо ми припустимо, що безпека є кінцевою метою політики держав, то найефективнішим засобом її досягнення буде встановлення нового співвідношення сил або модифікація колишнього з тим, щоб потенційні вороги, з огляду на свою слабкість, не мали спокуси взяти на себе ініціативу та розв'язати війну...» [4, с. 90].

Досягти переваг можна й без оформленого конфлікту. Між- і внутрішньорегіональна взаємодія передбачає елементи діалогу та взаємозбагачення (як духовного, так і матеріального) і конкуренції (за правилами гри з нульовим і/або ненульовим результатом) – різними шляхами [5].

Глобальна конкуренція зіштовхує цивілізації, що перебувають на абсолютно різних етапах розгортання внутрішньої логіки розвитку. Зрозуміло, вища життєздатність у конкретний момент зовсім не означає більшої цінності потенціалу тієї або іншої цивілізації для майбутнього людства. При цьому будь-яка цивілізація зберігається людьми, готовими не до пристосування (що інколи зберігає життя окремих людей, проте перетворює їх на будівельні елементи вже іншої цивілізації), а до боротьби за гідність [6–15].

При цьому варто враховувати особливість інформаційної ери – збільшення ролі інформаційних засобів стратегічної конкуренції (що, безперечно, різко підвищує можливості окремої людини та всього

суспільства). Отримання технологій та можливостей роботи з інформацією нині розглядаються як обов'язкова умова гідного існування та розвитку будь-якої соціально-інформаційної системи. Відтак характеристика інформаційної конкурентоспроможності країни, комплексна оцінка її інформаційної забезпеченості вкрай важливі для її стану та розвитку, адекватності зовнішній (умовам існування, зовнішнім викликам і вимогам) і внутрішній (відповідність внутрішньої структури завданням розвитку) ситуації, що базується, зокрема, на аналізі інформаційної інфраструктури, можливості своєчасно отримувати та поширювати необхідну інформацію, вмінні використовувати ефективні PR-технології та специфіку мережевого суспільства, а також сукупність раціональних та ірраціональних ресурсів інформаційного забезпечення фундаментальних і актуальних інтересів.

Епоха глобалізації істотно підвищує можливості ресурсу інформації та, відповідно, вимоги до рівня забезпечення інформаційної конкурентоспроможності кожної країни. Виник і термін «нетократія» (*net* – мережа) як віддзеркалення нової структурної впорядкованості суспільства, коли головна цінність – це не самі матеріальні ресурси, а інформація та робота з її зберігання, передання та обробки.

Зняття бар'єрів між вітчизняною і світовою економічними системами, окрім очевидних переваг, породжує й серйозні проблеми виживання у висококонкурентному міжнародному середовищі (що актуалізує увагу до інформаційного аспекту конкурентоспроможності країни). Досягнення інформаційної конкурентоспроможності стає провідним чинником інформаційного забезпечення всієї конкурентоспроможності будь-якої соціально-інформаційної системи. При цьому варто звернути увагу на загальновідомий бар'єр Пітерса: розвиток людини та прогрес технологій узагалі не можуть бути кардинально різношвидкісними без загрози знищення людства. Зокрема, як відомо, налагодження продуктивного діалогу передбачає безумовну відмову від визначеної напе-

ред монополії на істину, свободу думок, логічно-доказовий тип міркування та мовлення.

Автори численних інтерпретацій у сфері інформаційного обміну ідей (див. роботу І. Пригожина та І. Стенгерс «Порядок з хаосу») виходили з теорії керованого хаосу, за якою елементи систем соціальних, на відміну від природних, мають не тільки фізичні характеристики та властивості, а й такі якості, як свідомість, воля, уявлення, інтереси, потреби, здібності тощо. Це трансформує передумови випадковості, можливості передбачення соціальних процесів і ефективного впливу на них.

Відповідні можливості новітніх технік впливу можна осмислювати в контексті теорій П. Лазарсфельда і Р. Мертона, їхні особливості під час посттоталітарних трансформацій — на базі підходів Х. Аренда та К. Фрідріха, солідаристських концепцій влади Е. Дюркгейма, Л. Дюгі, позитивно-функціонального конфлікту Л. Козера, конфліктної моделі Р. Дарендорфа, загальної теорії конфлікту К. Боулдінга, а також теорій підшкірної голки, потреб і задоволень, встановлення порядку денного та зворотного впливу (що є продовженням теоретичної основи забезпечення інформаційного впливу та завчасних заходів аж до «гарячих точок» із наступним керуванням конфліктами). Саме тому й з'явилися нові обґрунтування ефективних у стандартних і виняткових, природних і штучних умовах управлінських технологій.

Утім, історія — це діалог і конкурентна боротьба, насамперед на рівні макрорегіонів-цивілізацій; структура міжнародних систем завжди є олігополістичною. За М. Портером, кластер — група взаємозв'язаних структур (що географічно є сусідами), котрі характеризуються єдністю мети та взаємодоповнюють одна одну. В кожному з епох головні учасники визначали систему більшою мірою, аніж самі вони визначалися нею (досить було одному з них змінити свій внутрішній режим, щоби змінився стиль, а іноді й курс міжнародних взаємин).

Кластерний підхід до організації та проведення конкурентних дій, що ґрунтується на визначенні та підтримці ключових різномірних точок, дає змогу ефективно вирішувати складні завдання розвитку в мережевому середовищі тільки в разі базування навколо центрів прийняття та здійснення рішень.

Для завдань розвитку країни стратегічний ефект є категорією вищого рівня, ніж безпосередній прибуток. При цьому зберігається головне завдання існування держави — збільшення, збагачення та розвиток свого народу кількісно та якісно. Найбільш гармонійно це можна забезпечити на базі ефективної регіональної політики й розвитку регіонів як територій, що вирізняються соціокультурною специфікою та регіональною ідентичністю.

Ресурсна обмеженість тісно пов'язана зі стимулами до розвитку і стратегічними рішеннями (що визначають пріоритетність розподілу можливостей і можуть компенсувати брак одного з чинників комбінаторикою інших). Умови розвитку, стан національної безпеки визначають насамперед не потенціалом, а його використанням і не так військово-політичним або економічним протистоянням, як умінням відстояти прогресивні форми своїх ціннісних ієрархій та смислових пріоритетів. Ідеологія конкурентного виграшу ґрунтується на здатності захистити/нав'язати власні координати прогресу, свій підхід, навіть колективні фантоми й соціальні бачення видимості на рівні ойкумени (на сьогодні — у глобальному масштабі).

Розробляючи ідею Ж. Дерріди про соціально-інформаційні щеплення, які приводять до мутацій соціальних систем, сучасні автори уточнюють: ідеться не лише про негативні, а й про позитивні мутації. І саме сьогодні формується практична та теоретична відповідь на історичні виклики: чи використовуватимуть потенційні «точки розвитку» (НДДКР-комплекси, галузі НТП, технопарки, підприємства ВПК, освітньо-дослідно-промислові цикли) для конденсації позитивних процесів згідно з

національними інтересами, а не на виконання будь-яких політичних планів.

На регіонально-цивілізаційному рівні необхідна підтримка кластерів (об'єктивних і суб'єктивних), концентрації позитивних тенденцій та соціальних настроїв. Це дає змогу опанувати та використати постсучасні тенденції, обійти певні міжнародні нормативно-правові перепони, подолати ресурсні обмеження, формування «вікон уразливості». Водночас, на думку М. Олсона, «сам факт, що мета або інтерес є загальними для всієї групи або розділяються всіма її членами, означає, що вигоду від будь-якої жертви, яку приносить окремий індивід для досягнення цієї загальної мети, він розділяє з якимсь іншим членом групи.

Будь-який член групи осіб, котрі мають загальний інтерес, отримає лише маленьку частинку від будь-якої жертви, яку він приніс для досягнення загальної мети. Оскільки вигода дістається будь-якому членові групи, ті, хто не зробив жодного внеску в її забезпечення, отримують рівно стільки ж, скільки й ті, хто такий внесок зробив» [16]. При цьому закони та етика перерозподілу припускають, що через осідання частини виробленого продукту в самого перерозподільного апарату величина споживаного суспільством продукту стає меншою за вироблене. Хоча загалом такі механізми необхідні для виживання цивілізації, особливо в гіперконкурентному глобальному середовищі. Одним із найефективніших шляхів впливу стає інформаційна сфера, зокрема стимулювання бажаних трансформацій шляхом спрямованих інформаційних впливів [17–18]. До того ж інтенсивність і діапазон інформаційних атак різного рівня (в тому числі ззовні) дедалі частіше зростають саме в передвиборний період.

Сьогодні створюються умови для збільшення ефективності прийомів гнучкого управління в межах стратегії використання технологій непрямих дій та *smart power* («розумна сила») в поєднанні з варіантами «жорсткої» та «м'якої» влади для вирішення низки багатоаспектних завдань. Зокрема, механізми та соціальні технології «м'якої» влади та гнучкого управління часто ґрунтуються на фундаментальних рівнях людської особистості, що відкриває додаткові можливості та ліквідує певні обмеження в продуктивній роботі з реальністю у процесі організації міжсистемних інформаційних потоків.

На досить динамічному актуальному «побутовому» рівні світосприйняття відкриваються додаткові ніші впливу. Це поширює можливості боротьби не так силовою, фізичною, як за свідомість та підсвідомість людини, дає змогу перемагати конкурента шляхом не його ліквідації, а спонукання до бажаної для нас поведінки [15]. Причому зняття «залізної завіси», розвиток інформаційних технологій та глобальних процесів змушують набагато більше піклуватися про збереження ключової для структур розвитку інформації й убезпечуватися від інформації вірусної (як відомо, основою руйнування може стати не тільки втрата свого, а й нав'язування чужого, ворожого).

Дослідження з психозондування додатково демонструють: людина не просто використовує, оперує міфічними враженнями, вона ще живе серед них та ними. Відтак єдність держави, політичної нації, організації забезпечується й загальними цінностями, смислами та міфами. На поверхні соціального життя дія закону обертання основи призводить до того, що вже міфотворчість видається змістом процесу міфотворення. Водночас різниця між цими поняттями (міфотворення та міфотворчість) акцентує на об'єктивній або суб'єктивній складовій психодинаміки. І якщо європейський процес активного міфотворення був практично завершений у ХІХ сторіччі, то в Україні він досі триває. Отже, зростають і можливості стратегічного керування діями людини, соціальними відносинами та процесами за допомогою інформаційних впливів через формування та конкуренцію смислів, прийоми гнучкого управління, механізми міфотворення. Це — неминучий елемент стратегії боротьби за майбутнє, особливо важливий для

22/2012
(331)

Засновник –
Верховна Рада України

Головний редактор
Світлана ПИСАРЕНКО

Редакційна колегія:
Віктор КОРНІЮК, Лариса СЕВЕРЕНЧУК,
Юрій АРТЕМЕНКО, Олександр БАНДУРКА,
Іван БОКІЙ, Степан ГАВРИШ, Віктор ГРАБ,
Юлій ЮФЕ, Віктор КИРИЛЛОВ,
Олександр КОПИЛЕНКО, Анатолій МАТВІЄНКО,
Павло МАТВІЄНКО, Анатолій МАЦЮК,
Микола МЕЛЬНИК, Борис ОЛІЙНИК,
Сергій ПРАВДЕНКО, Анатолій СЕЛІВАНОВ,
Лесь (Леонід) ТАЙНЮК, Віктор ТАРАН (Терен)

Головний редактор
Світлана ПИСАРЕНКО – 235-81-55

Приміальня:

Любов САЛЮК – 235-79-58

Заступник головного редактора

Віктор КОРНІЮК – 272-46-30

Відповідальний секретар

Лариса СЕВЕРЕНЧУК – 235-79-53

Головний бухгалтер Ірина КИСЛІВ,
Жанна СИМОНЕНКО – 235-79-58

Відділ з висвітлення питань

парламентської діяльності:

Микола БЛОКОПИТОВ – 234-67-78,
Олексій СИЩУК – 235-79-55,
Юлія ЦИРФА – 234-67-78

Відділ соціально-економічної політики

та правового забезпечення:

Завідувач Олександр МАЛІЄНКО – 235-81-56

Відділ гуманітарної політики:

Завідувач Ольга КЛЕЙМЕНОВА – 235-79-55,
Людія ПУЗИКОВА, Лариса МАРЧУК,
Микола СЛАВИНСЬКИЙ, Євген ТИЩУК

Літературні редактори: Олена ЧОПОВСЬКА,
Валентина НЕСЛУЖЕНКО – 235-79-60,
Наталка СЕМІВОЛОС – 235-79-53

Реклама та передплата:

Віра ПРАВИНА – 272-46-23,
Сергій ДУБРОВІН – 234-68-30

Дизайн – Ольга ПРОКОПЧУК – 235-81-56

Верстка – Анна СЕРДЕЧНА – 235-81-56,
Наталія КУТНЯК,
Сергій УСЕНКО – 235-79-60

Підтримка сайту –

Євген СИНЕЛЬНИКОВ – 235-79-60,
Олексій ЛОЗИНСЬКИЙ, Діана ТОКОВЕНКО

04053, Київ-53,
пров. Несторівський, 4

E-mail: mail@viche.info

E-mail: viche@rada.gov.ua

www.viche.info

Підготовку та випуск у світ журналу «Віче»

за дорученням засновника здійснює редакція.

© Віче, 2012.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого

засобу масової інформації КВ № 570

від 05.04.1994.

Редакція не завжди поділяє позицію авторів.

І залишає за собою право на редагування,

опублікування наданих авторами творів та сплату

авторського гонорару. Рукописи не рецензуються

і не повертаються.

При передруку посилання на «Віче» обов'язкове.

Відповідальність за зміст і достовірність

рекламних оголошень несуть рекламодавці.

"R" – матеріали, які друкуються на правах реклами

Підписано до друку 20.11.2012.

Формат 60x84/8.

Папір офсетний.

Друк офсетний.

Ум.-друк. арк. 2,3.

Зам. № С 12-343. Тираж 2150 прим.

Ціна договірна.

Набрано і зверстано на комп'ютерному

комплексі редакції журналу «Віче».

Надруковано з готового оригінал-макета

у ТОВ «КЖД «Софія»

08000, Київська обл., Макарівський р-н,

смт Макарів, вул. Першотравнева, 65

Свідоцтво про державну реєстрацію

А01 № 22 9953 від 26.11.2008 р.

Журнал «Віче» читають у Верховній Раді та її комітетах, адміністрації Президента України, Кабінеті Міністрів України, Держкомтелерадіо. Він також надходить до бібліотек Конгресу США та Ради Європи, до Книжкової палати України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської, Державної науково-технічної, Державної бібліотеки для юнацтва, Державної науково-педагогічної, Центральної імені М. Островського.

Передплатний індекс – 74254.

гібридних зон як території активної культурно-цивілізаційної дифузії.

Розвиток технологій і навичок управління чужою поведінкою доповнюється «обкаткою» технологій масової дії за допомогою культурних шаблонів, що мають регіональну диференціацію. Основною найміцнішою захисту державності є активність кожного, високий рівень розвитку відчуття власної гідності, готовність відстоювати її, презирство до всіх форм сервільності (що відбивається на технологіях реалізації конкурентної стратегії), поширення державної ідеології і подальший розвиток громадянського суспільства.

Разом із загальними трансформаціями глобального масштабу змінюються й можливості стратегічної конкуренції. Сьогодні в нашому суспільстві активно поширюються настрої, пов'язані з переходом від націленості на творення та працю навіть не так до філософії шансу (ним ще скористатися треба), як до світогляду дару чи дива.

Очевидною є необхідність подальшої активізації чинника регіональної політики під час формування «модернізаційних альянсів» (для модернізації країни та її економіки) й прогресивних соціальних інновацій. Інформаційні впливи є одним із найефективніших засобів прогресивних змін і бажаних трансформацій. Їх використовують для технологій соціального проектування (зокрема, для забезпечення соціального партнерства та злагоди в суспільстві на прогресивній основі). Механізми «м'якої» влади ґрунтуються й на звичних символах і традиціях, віруваннях і міфах, зокрема регіональних. Відтак і розвиток навиків управління поведінкою може ефективно доповнюватися використанням технологій масової дії за допомогою регіональної диференціації культурних підходів. У свою чергу, це висуває нові вимоги до якості вітчизняної інформаційної інфраструктури та вмінь користуватися нею.

Джерела

1. Пан Ги Мун. Глобальна повесть дня // *Міжнародна життя*. – 2009. – № 4. – С. 3 – 29.

2. Мир после кризиса. Глобальные тенденции-2025: меняющийся мир / Под ред. Г. Павловского. – М.: Европа, 2010. – 188 с.

3. Геєць В. Конфігурація геополітичної карти світу та її проб-

лемність // *Економіка України*. – 2011. – № 1. – С. 4 – 15.

4. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: Юніверс, 2000. – 688 с.

5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: АСТ, 2003. – 603 с.

6. Воеводин А. И. Стратегемы – стратегии войны, манипуляция, обмана. – М.: Белые альвы, 2003. – 256 с.

7. Филиппов А. Советники суверена // *Апология*. – 2005. – № 1. – С. 102 – 111.

8. Рейджин Ч., Берг-Шлоссер Д., Мер Ж. Д. Политическая методология: качественные методы // *Политическая наука: новые направления* / Под ред. Р. Гудина, Х.-Д. Клинге-мана; науч. ред. Е. Б. Шестоपाल. – М.: Вече, 1999. – С. 729 – 747.

9. Ожиганов Э. Н. Стратегический анализ политики: Теоретические основы и методы. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 272 с.

10. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Національна безпека України: теорія та практика / За заг. ред. Г. П. Ситника. – Хмельницький; Київ: Кондор, 2007. – 616 с.

11. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки. – К.: КНТ, 2009. – 631 с

12. Угрозы, вызовы, архитектура европейской безопасности. Обмен мнениями / Барабанов О. Н., Белов В. Б., Борко Ю. А., Горлач Ю. А. и др. // *Международная жизнь*. – 2009. – № 4. – С. 69 – 99.

13. Белов П. Г. Системные основы обеспечения национальной безопасности России // *Безопасность*. – 1994. – № 6. – С. 80 – 94.

14. Шедяков В. Е. Стратегическое управление в региональной хозяйственной политике // *Региональное развитие Украины: проблемы и перспективы*: Тез. междунар. науч.-практ. семинара. – Харьков, 1995. – С. 10 – 14.

15. Шедяков В. Е. Развитие державно-приватного партнерства як необхідна складова проведення успішної модернізації країни // *Віче*. – 2012. – № 12. – С. 22–24.

16. Olson M. *The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagnation, and Social Rigidities*. – Yale: University Press, 1982. – 265 p.

17. Назаренко С. Інформаційно-психологічна безпека в політиці // *Віче*. – 2003. – № 2. – С. 47 – 50.

18. Шедяков В. Е. Використання діапазону можливостей інформаційного простору при створенні умов переходу до нового Модерну // *Вісник Одеського національного ун-ту*. – 2011. – Т. 16. – Вип. 10. *Соціологія і політичні науки*. – С. 119–129.